

Jaakko Yrjänä

SOTA SUOMALAISESSA LIEDISSÄ

SOTA SUOMALAISESSA LIEDISSÄ

Jaakko Yrjänä
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Musiikin tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikin tutkinto-ohjelma, musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Jaakko Yrjänä

Opinnäytetyön nimi: Sota suomalaisessa liedissä

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 23 + 13

Opinnäytetyössäni Sota suomalaisessa liedissä käsittelen suomalaisia sota-aiheisia liedejä ja niiden taustoja ja peilaan niitä taiteellisenä osana valmistamiini kappaleisiin. Opinnäytetyön aihe nousi Yrjö Jylhän runokokoelmasta *Kiirastuli*. Inspiroiduin runoista niin, että sävelsin niistä neljä; opinnäytetyöni rakentui sitten saman sota-aiheen ympärille.

Tavoitteena kirjallisessa työssäni oli selvittää, mitä suomalaisia sota-aiheisiä liedejä on sävelletty, kertoa hieman sekä runoilijoiden että säveltäjien taustoja ja analysoida hieman, miten säveltäjä on runoja ja niiden tunnelmia siirtänyt musiikkiin. Löysin yksinlauluja, joita on sävelletty kahden sodan tapahtumiin ja tunnelmiin, Suomen sotaan sekä toiseen maailmansotaan. Suomen sodasta kertovat runot ovat pääosin J.L. Runebergin runokokoelmasta *Vänrikki Stoolin tarinat*; kyseisen kokoelman runoja sävelsivät useat saman aikakauden säveltäjät. Toiseen maailmansotaan liittyvät kappaleet ovat taas pääosin Yrjö Jylhän runokokoelmasta *Kiirastuli*, samasta kokoelmasta, josta valitsin runot omiin sävellyksiini.

Taiteellisen osan tavoitteena oli saada valitsemistani neljästä runosta toimivat ja runojen tunnelmia välittävät yksinlaulut. Käytin aineistoina tietokirjoja, nuottikirjoja ja internetlähteitä. Sävellystyön tein Sibelius first -nuotinkirjoitusohjelmaa käyttäen. Sävellykset pyrin pohjaamaan musiikin teorian kursseilla oppimiini soinnutuksen perusteisiin.

Saavutin asetetut tavoitteet. Tekemiäni esittelyjä aiemmin sävelletyistä sota-aiheisistä kappaleista voi käyttää esimerkiksi näitä kappaleita valmisteltaessa. Tekemiäni sävellykset ovat myös vapaasti käytettävissä. Lyhyissä esittelyteksteissä kuvaan hieman sitä, mitä olen koettanut musiikillani kuvata. Aion myös jatkaa *Kiirastuli*-sarjan runojen säveltämistä jatkossa.

Asiasanat: sota, liedit, Suomen sota, toinen maailmansota, säveltäminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of Music, orientation of music pedagogue

Author: Jaakko Yrjänä

Title of thesis: War in Finnish solo songs

Supervisor: Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017   Number of pages: 23+13

In my thesis, War in Finnish solo songs I deal with Finnish war-themed solo songs, their backgrounds and reflect those to the songs I composed as an artistic part of my thesis. The subject of my thesis came from Yrjö Jylhä's poetry anthology *Kiirastuli*. Those poems inspired me strongly enough to compose four of those; my thesis was based on the same subject, war.

The goal of the written part of my thesis was to find out, what Finnish solo songs about war have been composed and to tell something about the backgrounds of poets and composers. I tried also to analyze a little bit how the composer has transposed the poems and their ambiances to music. I found solo songs written on poems concerning two wars, War of Finland (Suomen sota) and World War II. The poems related to War of Finland are mostly from J.L. Runeberg's poet anthology *Vänrikki Stoolin tarinat*; poems from that anthology were composed by several composers of that era. Songs related to World War II are mostly from the poem anthology *Kiirastuli* written by Yrjö Jylhä; the same anthology from which I selected the poems which I composed for my thesis.

The goal of the artistic part of my thesis was to make practical and poem's ambiances transposing solo songs of the four poems I had chosen. As data I used non-fiction books, sheet music and Internet repositories. In composing I used Sibelius First notation software applying what I had learned about harmonization in the music theory courses. I reached the goals I had set. The brief introductions of previously composed war-themed solo songs can be used when one is preparing to represent those. The songs I made are freely usable, I also hope that the introductions I wrote can help to understand what I tried to tell with music. I also aim to continue composing the poems from *Kiirastuli* anthology.

Keywords: war, World War II, composition

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LAULUJA SUOMEN SODASTA	7
2.1	Lauluja J.L. Runebergin runoihin	7
2.1.1	Torp flickan	7
2.1.2	Gamle Hurtig	8
2.1.3	Kulneff	9
2.1.4	Soldatgossen	9
2.2	Soldatvisa	11
3	LAULUJA TOISEN MAAILMANSODAN RUNOISTA	12
3.1	Jalaksen Kiirastuli-laulut	12
3.1.1	Tuomittu talo	12
3.1.2	Siellä jossakin	13
3.1.3	Pyhä yö	14
3.1.4	Toivomuksia	14
3.1.5	Ristilipun alla	15
3.2	Testamentti pojalleni	16
4	OMA TAITEELLINEN OSUUS	18
5	POHDINTA	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	24

1 JOHDANTO

Sota, kammottava, julma asia, joka saa ihmisestä esiin niin pahimman kuin parhaimman, on aikojen saatossa innoittanut niin kirjailijoita kuin runoilijoitakin. Joitakin runoja on päätynyt myös lauluiksi asti säveltäjien rohkaistuessa tarttumaan näihin synkkiin ja karmiviin, mutta toisaalta vivahteikkaisiin ja värikylläisiin teksteihin. Kulloinkin vallinnut yhteiskunnallinen tilanne Suomessa on vaikuttanut sekä kirjoitettuihin runoihin että niistä tehtyihin sävellyksiin. Tänä vuonna, kun Suomi täyttää 100 vuotta, sota-aiheisia lauluja esitettäneen aiempia vuosia enemmän, onhan niiden taustalla isänmaan puolustaminen ja taistelu sen tulevaisuuden puolesta, jota nyt elämme. Sodasta kertovia lauluja voi olla vaikea löytää, ellei niitä muutoin entuudestaan tunne, koska mitään tietokantaa ei ole, mistä näitä lauluja helposti löytyisi.

Opinnäytetyössäni selvitin, mitä suomalaisia sota-aiheisia yksinlauluja on sävelletty ja miten ne kertovat sodasta niin tekstinä kuin musiikkina. Sota-aiheisten liedien löytämiseen soveltuivat niin Ylen äänitetietokantaa kuin musiikkikirjastojen musiikkia aiheesta -palvelua sekä opettajaltani ja itseltäni löytyviä nuotteja. Ruotsinkielisten laulutekstien analyysissä käytin niiden sananmukaisia suomennoksia. Selvitin myös hieman niin runoilijoiden kuin säveltäjien taustoja pohjustukseksi yksinlaulujen analyyseille. Lähdekirjallisuudeksi otin niin internetlähteitä kuin painettuja tietokirjoja. Taiteellisena osuutena sävelsin itse neljä Yrjö Jylhän runoa sarjasta *Kiirastuli*.

2 LAULUJA SUOMEN SODASTA

2.1 Lauluja J.L. Runebergin runoihin

Johan Ludwig Runeberg (1804–1877), jota pidetään Suomen kansallisrunoilijana, toimi runoilijana, toimittajana, opettajana ja professorina. Yhdessä Elias Lönnrotin kanssa hän oli luomassa suomalaisista kulttuurikansaa niin omissa kuin muidenkin silmissä. Runeberg loi ihannekuvan suomalaisesta luonnosta ja suomalaisista 1830- ja 40-luvuilla. *Vänrikki Stoolin tarinoissa* hän antoi Suomelle moraalisen identiteetin. *Vänrikki Stoolin tarinoiden* ensimmäinen osa ilmestyi 1848, toinen taas 1860. Runeberg eli Suomen autonomian aikana, eli ajanjaksolla, jolloin Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa. Sivistyksen kielenä suomalaisilla oli tuolloin pääosin ruotsi, tästä johtuen Runebergin tuotanto on myös kokonaan ruotsiksi. (Wrede 1988, 28–47.)

Vänrikki Stoolin tarinoiden kantava teema on köyhien ja syntymältään ja voimiltaan alhaisten ihmisten vilpitön isänmaanrakkaus ja siitä seuraava onni, joka on kompensoimassa heidän huono-osaisuuttaan. Päähenkilöinä ovat niin todelliset upseerit kuin keksityt hahmot. Teos ilmentää suomalaisen kansallistunteen heräämistä 1840-luvulla. Myöhemmin *Vänrikki Stoolin tarinat* on yhdistetty konservatiiviseen kansallisuus- ja sotakiikhoiluun ja jopa taantumuksellisuuteen. Teos valjastettiin poliittiseen käyttöön ja se olikin maailmansotien välisen ajan valkoisen Suomen keskeinen symboli. Sotien jälkeen tästä poliittisesta painotuksesta tuli rasite ja teoksen vaikutus väheni. (Wrede 1988, 28–47.)

2.1.1 Torpflickan

Torpan tyttö (Torpflickan) on *Vänrikki Stoolin tarinoiden* ensimmäisen osan kuudes runo. Runo kuvaa taistelun jälkeisiä tunnelmia, tyttöä odottamassa rakastettuaan. Kun tätä ei kuulu muiden taistelusta palaavien joukossa, tytön äiti yrittää lohduttaa sanomalla rakastetun paenneen jäädäkseen tytön vuoksi henkiin. Tyttö haluaa varmistaa asian ja käy tarkastamassa kentälle jääneet ruumiit löytämättä miestä. Tämän havainnon tehtyään hän uskoo miehen paenneen ja isänmaallisena häpeästä kärsien haluaa kuolla. (Runeberg 2007, 51–53.)

Karl Collan (1828–1871) toimi uransa aikana opettajana ja kirjastonhoitajana. Säveltäjänä hän oli harrastelija. Collan sävelsi lähinnä yksinlauluja ja kuorolauluja. Häntä pidetään yhtenä hienoimista, sopusuhtaisimmista ja lahjakkaimmista persoonallisuuksista suomalaisen lauluromantiikan edustajien joukossa 1800-luvulla. (Haapanen 1945, 92–98.)

Collan valitsi sävellykseensä runon kolme viimeistä säkeistöä, jossa tyttö purkaa häpeäänsä ja katkeruutta rakastettunsa pelkuruudesta. Tahtilajina on 4/4 ja kappale etenee mollissa niukoilla esitysmerkinnöillä ja nyansseilla varustettuna. Pianostemmassa on puolen kappaleen verran oikeassa kädessä sointuja toisiinsa liimaavia takapotkusointuja, jotka tulevat aina kahdeksasosanuotin vasemman käden bassolinjan perässä. Laulutekstin ehtiessä kohtaan, jossa tyttö kertoo miehen petturuudesta, oikeaan käteen tulevat repetitiosoinnut, jotka jatkuvat kappaleen loppuun saakka. Laulinja on yksinkertaisen kaunis. Alaspäistä sekvenssiä Collan käyttää tytön kertoessa miehen ajatelleen häntä ja itseään ja seuranneen varoituksen sanaa. Loppukadenssissa Collan käyttää usein hänen kappaleistaan löytyvää sivusäveltä ennen laskeutumista sekunnilta perussävelle, esim. h-c-a.

2.1.2 Gamle Hurtig

Hurtti-ukko (Gamle Hurtig) on 14-säkeistöinen runo, joka kertoo vanhasta sotilaasta, joka muistellee aiempia, kunniaaampia aikoja. Runossa Hurtti-ukko kertoo jo selvänä näkyvästä tappiosta Suomen sodassa ja kuvaa väsymystään jatkuvaan peräytymiseen ja pakenemiseen. Vanha mies päättääkin olla enää pakenematta ja jäädä seuraavassa taistelussa paikoilleen ja todennäköisesti kuolla tämän seurauksena. Runossa koetetaan tuoda esille, että koko Suomen sotajoukon olisi ollut otettava Hurtti-ukosta mallia ja seistä paikoillaan ja kaatua jatkuvan pakenemisen sijaan. Hurtti-ukko nähdäänkin lempeän vanhuksen sijaan kiihkeänä patriottina, joka on valmis kaatumaan isänmaansa puolesta. (Wrede 1988, 122–125.)

Collanin sävellys on esitysmerkiltään *Tranquillo moderato*, tahtilajina on 4/4. Pianossa basso soittaa pitkää linjaa, jonka päälle tulee oikeassa kädessä repetitiosoinnut kahdeksasosina. Laulu on hyvin marssimainen pisteellisine aika-arvoineen. Harmoniat ovat pitkälti yksinkertaisia. Alun jälkeen mennään III-asteen sävellajiin, esimerkiksi D-duurista siirrytään fis-molliin, josta taas kadenssilla päädytään takaisin toonikasävellajiin. Collan käyttää sävyä tuomaan välidominantteja, näitä on etenkin loppunousussa.

2.1.3 Kulneff

Kulnev (Kulneff) on *Vänrikki Stoolin tarinoiden* ensimmäisen osan 14. runo. Kulnev oli venäläinen upseeri, joka toimi Suomen sodassa husaarirykmentin komentajana. Runeberg halusi osoittaa kunnioitusta tällä runollaan urhoollista vihollista kohtaan. Kulnev kuvataan pelottomana sotilaana, kovana naistenmiehenä, arvaamattomana strategina, lapsia kohtaan lempeänä. Pitävätpä suomalaiset runossa häntä vertaisenaan, mikä on sota-aikana ollut suuri kohteliaisuus vihollista kohtaan. (Wrede 1988, 126–133.)

Axel Gabriel Ingelius (1822–1868) oli suomalainen kirjailija, musiikkikriitikko ja säveltäjä. Ingeliuksen kirjallinen tuotanto oli laaja. Säveltäjänä hän teki pitkälti yksinlauluja, oman ilmoituksensa perusteella jopa 75 kappaletta. Hänen melodioitaan kehutaan taidokkaiksi, mutta pianosäestyksissä näkyi usein itseoppineisuuden ja harrastelijamaisuuden leima. Ingelius kuoli eräällä pianonviritysmatkallaan 1868 lumihankeen paleltumalla. (Haapanen 1945, 69–77.)

Säveltäjä on poiminut lauluun 20-säkeistöisen vain runon kaksi ensimmäistä säkeistöä. Toisaalta niissä kerrotaan kaikki oleellinen päähenkilöstä. Loput säkeistöistä kuvaavat jo alussa esiintuotuja ominaisuuksia tarkemmin. Ingeliuksen säveltämänä Kulnev lähtee liikkeelle alaspäin johtavalla sekvenssillä, joka ei kuitenkaan johda uuteen sävellajiin vaan päättyy alkuperäiseen sävellajiin. Alkupuolen soinnutus on yksinkertainen, sointuasteet ovat I–I–V–I, I–I–V–I. Esityserkintänä on *Allegro moderato* ja tahtilajina marssimainen 2/4. Siirryttäessä kuvaamaan Kulnevia kertauksessa soinnutus hieman tihenee ja siihen tulee vaihtelua alkupuolta enemmän. Laulussa on kaksi säkeistöä; ensimmäisen alussa johdatellaan asiaan kertojan kysyessä, ”oletko kuullut hänestä?”. Kulnevin kuvataan olleen rohkea mies: ”ensimmäisenä, kun taisteltiin”, toisaalta taas suomalaisen juomakulttuuriin sopien myös ”ensimmäisenä, kun ryypättiin”. Toisessa säkeistössä kerrotaan Kulnevin olleen kuolemaa pelkäämätön ja halunneen vain voittaa vastustajansa, ”taistelussa tai leikinlaskussa, sapelein tai tuopein”.

2.1.4 Soldatgossen

Sotilaspoika (Soldatgossen) avaa *Vänrikki Stoolin tarinoiden* toisen osan. Runo kertoo pojan ihailusta sotilas-isäänsä kohtaan ja halusta olla yhtä uljas ja isänmaallinen. Runoa pidettiin *Vänrikki Stoolin tarinoista* tunteikkaimpana. 1800-luvulla se oli lukijoiden mielestä Runebergin patri-

oottisen runouden kohokohta. *Sotilaspoikaa* käytettiin maanpuolustuspropagandassa toisen maailmansodan aikaankin, jolloin suojeluskunnat muodostivat sotilaspoikaosastoja. Runebergin tiedetään saaneen runonsa rytmin itse sepittämästään laulumelodiasta. Tämä näkyy useina yksitavuisina sanoina. Runon orpopoikaa voidaan pitää sukupolvesta sukupolveen elävän isänmaallisen uhrimielen versona. Runon ovat säveltäneet useat säveltäjät, mutta vain Paciuksen sävelmä on jäänyt elämään. (Wrede 1988, 166–172.)

Fredrik Pacius (1809–1891) oli saksalaissyntyinen säveltäjä, joka toimi pääosan urastaan Suomessa. Häntä pidetään suomalaisen taidemusiikin isänä. Pacius päätyi Suomeen, kun hänet valittiin Helsingin yliopiston musiikinopettajaksi. Pacius sävelsi 1848 Runebergin *Maamme*-runon. Laulusta tuli heti menestys ja se on ollut siitä lähtien Suomen kansallislaulu. Pacius sävelsi kolme oopperaa, sinfonian, kantaatteja ja runsaasti laulumusiikkia. *Sotilaspojan* hän sävelsi 1859 toimissaan edelleen Helsingin yliopiston musiikinopettajana. (Ranta 1945, 44–55.)

Fredrik Pacius on ottanut sävellykseensä mukaan alkuperäisen runon kaksi ensimmäistä ja kaksi viimeistä säkeistöä. Tarkemmat kuvaukset sotilaspojan isän vaiheista ja viimein kuolemasta on jätetty kokonaan laulusta pois. Paciuksen säveltämä laulu lähtee liikkeelle C-duurissa marssimaisilla pisteellisillä rytmeillä esitysmarkinnalla *risoluto*, tahtilajina on 4/4. Laulustemman lähdössä marssiteema jatkuu. Lyhyitä nuotteja kehoitetaan lyhentämään staccatoilla ja osaa sanoista painotetaan myös aksenteilla, esim. ”ung”(nuori), ”eld”(tuli), ”blod”(veri), ”frost” (jää). Ensimmäiset kaksi fraasiparia ovat kauttaaltaan marssilliset pianon pitkälti rytmittäessä ja antaessa laululle ryhtiä. Tämän jälkeen seuraa laulavampi ja linjakkaampi fraasipari, jonka jälkeen tulee ensimmäisen säkeistön lopettava julistavampi, osaltaan resitatiivinomainen loppu ensin takapotkusäestyksineen ja sitten ilman säestystä esitysmarkinnalla *piu lento*. Säkeistön lopun jälkeen seuraa kadenssi rinnakkaismollisiin, a-mollisiin. Ensimmäisen säkeistön isän uljouden ihastelun sijaan tulee alkuun kaipaustakin sisältävää kuvausta isän lähdöstä pianon säestäessä staccato-soinnoilla ja väliin bassossa kuuluvilla värityksillä. Vähitellen palataan ensimmäisen säkeistön reippaaseen marssiin sävellajin muuttuessa takaisin C-duuriksi. Loppunousu ja resitatiivinkaltainen osuus ovat pitkälti ensimmäisen säkeistön kaltaisia pojan muistellessa isän vaikuttavaa ulkonäköä ja vakuutelllessa, ettei koskaan tätä unohtaisi. Säkeistömuotoinen, ABAB-kappale palaa taas ensimmäisen säkeistön maailmaan pojan kuvatessa isän muistelun sijaan omaa köyhyyttä vakuutellen kuitenkin pärjäävänsä maailmassa. Viimeisessä säkeistössä siirrytään lähes *Ateenalaisten laulun* tunnelmaan (”Kaunis on kuolla kun joukkosi eessä...”) pojan vakuuttaessa haluavansa ”samaan taisteluun, samaan kuolemaan”, isänsä jäljille. (Hakulinen 2012, liitteet.)

2.2 Soldatvisa

Suomen sodan tunnelmista kertova *Soldatvisa* on Fredrik Berndtsonin (1820-1881) runo, jonka sävelsi Conrad Greve (1820–1851). Suomalainen, ruotsiksi kirjoittanut filosofian tohtori, lehtimies ja runoilija Fredrik Berndtson toimi uransa aikana muun muassa Helsingin yliopiston estetiikan dosenttina sekä kenraalikuvernöörikanslian toimituspäällikkönä. Toimiessaan yliopiston estetiikan dosenttina sekä Helsingfors Morgonbladın toimittajana hän julkaisi 1851 näytelmän *Ur lifvets strid*, joka kertoo Suomen sodasta. (Autio 2004, viitattu 14.4.2017.) *Soldatvisa* eräiden muiden näytelmän osien lisäksi päätyi Saksassa syntyneen Conrad Greven säveltämäksi. Greve toimi viimeiset vuotensa Turun krenatööripataljoonan kapellimestarina, jolloin hän myös sävelsi *Soldatvisan*. Greve oli viimeisinä vuosinaan käynyt opintomatalla Leipzigissa Mendelssohnin perustamassa konservatoriossa omaksuen täysin ajan romanttiset tyylivirtaukset. (Ranta 1945, 56–59.)

Soldatvisa (suom. Sotilaslaulu) on tekstinsä puolesta varsin romanttinen ja humoristinen kuvaus Malmin komppanian korpraalista. Korpraalin pituudeksi kerrotaan neljä kyynärää, joka vanhan, alkujaan ruotsalaisen, Tukholman kyynärän mukaan tekisi 237,6 cm ja autonomian aikana Suomessa käytetyn venäläisen kyynärän eli arsinan mukaan jopa 284,5 cm (Flink 2004, viitattu 11.4.2017). Joka tapauksessa runon mukaan korpraali on ollut varsin vaikuttava hahmo, mainitaanhan hänellä olleen lisäksi ”komea sotamiehen ryhti”. Hän on ilmeisesti ollut omana aikanaan iäkäs, koska häneen viitataan runossa vanhuksena. Runon mukaan korpraali, ”Pilkka” nimeltään, on ollut oikea aliupseerin perikuva. Esimies, jota alaiset ovat totelleet varauksetta. Runossa on myös viitteitä ajan voimakkaaseen kristilliseen kasvatukseen. Uskollisuutta ystäviä kohtaan pidetään onnistumisen edellytyksenä: ”Jos et kaveriasi koskaan hylkää, ei Herrakaan hylkää sinua.” Sotaa romantisoidaan ajan tyylin mukaan ”taistelu on hauskaa leikkiä”, ja rohkeus nostetaan uskollisuuden rinnalle sotilaan tärkeimpiin ominaisuuksiin: ”kun ei pelkää itse piruakaan, se on Herran pelkoa”. (Hakulinen 2008, liitteet.)

Sävellyksessä kuullaan selkeästi marssi pisteellisine rytmeineen ja fanfaareineen. Sävelkieli on varsin perinteistä. Lähdetään liikkeelle toonikasävellajissa, päädytään alkupuolella välidominantin kautta kadensoiden dominanttisävellajiin, josta kuitenkin kohtalaisen nopeasti palataan takaisin toonikasävellajiin. Jonkin verran käytetään lainasointuja ja välidominantteja muutoinkin väriä tuomaan. Laulustemmassa käytetään myös paljon pisteellistä rytmiä, tosin pääosin säestystemman suhteen augmentoituna. Kaiken kaikkiaan sävellyksessä vaikuttaa pitkälti sotilasmusiikilta, mikä saa epäilemään, että säveltäjä on voinut hyvinkin soitattaa teosta johtamallaan sotilassoittokunnalla.

3 LAULUJA TOISEN MAAILMANSODAN RUNOISTA

3.1 Jalaksen Kiirastuli-laulut

Yrjö Jylhän (1903–1956) talvisodan aikaisista kokemuksista komppanianpäällikkönä Taipaleenjoella syntyi runokokoelma *Kiirastuli*. Tästä kokoelmasta tuli Jylhän tunnetuin teos. Runot keskittyvät kuvaamaan taisteluja Itä-Kannaksella, osa runoista kuvaa myös joko sotaa edeltäneitä tai sen jälkeisiä tunteja. Yrjö Jylhä sulkeutui yksinäisyyteen sodan jälkeisinä aikoina, masentui ja viimein ampui itsensä 30. joulukuuta 1956. (Marttinen 2009, viitattu 11.4.2017.)

Jussi Jalas (1908–1985) toimi muusikon urallaan lähinnä kapellimestarina aloittaen armeija-aikanaan ja jatkaen ensin Ylioppilaskunnan soittajissa, sitten Kansallisteatterissa ja viimein oopperakapellimestarina. Hän vieraili myös usein ulkomailla johtamassa orkestereita hyvällä menestyksellä. Jalas opetti myös Sibelius-Akatemian kapellimestariluokalla. (Jalas 1981, 76–227.) Sota-aikana Jalas palveli pääosin Katajanokan linnakkeessa. Kouluttaessaan Haminassa alokkaita hän sävelsi Yrjö Jylhän *Kiirastuli*-sarjan runoista viiden laulun sarjan. Jalas kertoo ihailleensa syvästi Jylhän runoja ja löytäneensä myöhemminkin sävellyksistään aitoja tunnelmia. (Jalas 1981, 94–96.)

Jalaksen säveltämä laulusarja on harmonisesti varsin perinteistä. Laulustemman rytmitys määräytyy täysin runon poljennon mukaisesti: on pysähtynyttä tunnelmaa, resitointia, toivoa ja epätoivoa, pastoraalitunnelmaa, koraalimaisuutta ja ylvästä marssia. Pianossa vaihtelevat kiinteät soinnut ja murtosoinnut, eri oktaavialoja käytetään tunnelmien luomiseen ja väliin Jalas hakee jopa orkesterimaista mahtipontisuutta leveillä soinnuilla.

3.1.1 Tuomittu talo

Tuomittu talo on *Kiirastuli*-sarjan runo, jossa Jylhä kuvaa evakkojenkin ajatuksia kuvaamalla kuollutta tunnelmaa vihollisen jaloista evakuoinnin jäljiltä tyhjäksi jääneessä talossa. Tilanteen synkkyys tulee hyvin kouriintuntuvaksi ensimmäisen säkeen lopussa: ”ammuttu koira porraspäässä”. Runossa mennään tyhjän ja oudonkin talon tunnelmista muistelemaan talon asukkaiden aiempia vaihteita. Jylhä maalaa kauniin kuvan tavallisen perheen tavallisesta elämästä muutamalla sanal-

la. Viimeisessä säkeessä selkenee runon otsikon tausta: perääntyvät joukot polttavat talon, ettei se jäisi vihollisen käytettäväksi. (Jylhä 1951, 13.)

Jalaksen sävellys lähtee avoimilla, kiinteillä soinnuilla liikkeelle. Esitysmerkintänä on *Andante tranquillo*, sävellajina c-molli ja tahtilajina 4/4. Laulumelodiaa tuplataan oikeassa kädessä joko avosoinnuilla tai ahtaasti kirjoitetuilla täysillä soinnuilla. Bassossa soi pääosin kvintti, joka vaihtuu toisella tai neljännellä iskulla. Ensimmäisen säkeen c-molli vaihtuu toiseen säkeeseen es-molliksi, jossa ei tosin tule terssiä missään vaiheessa. Pianosatsi muuttuu tekstin mukaisesti; ”oudosti täällä nyt askeleet kaikaa” tuo hitaasti murretut soinnut mukaan, joka neljäsosalla tulee ainakin yksi äänenvaihdos. Tekstin ehtiessä kohtaan ”pöydällä kantele, nurkassa rukki” piano muistelee perinteisiä suomalaisia käyttöesineitä nousemalla oikean käden osalta oktaavin ja vasemman käden kaksi oktaavia ylemmäksi. Kolmannessa säkeistössä muisteltaessa talon asukkaiden onnellisia aikoja piano murtaa sointuja trioleina ja sävellaji muuttuu jatkuvasti; moduloidaan alaspäin vähitellen as-mollista cis-molliin. Kaunis jakso päättyy lyhyeen välisoittoon, jossa murtosoinnut muuttuvat jälleen avosoinnuiksi johdattaen ensimmäisen säkeistön kaltaiseen lopetukseen. Viimeisen säkeistön dramatiikka tulee hyvin esille pianossa, jossa soinnut ovat leveitä ja käytetään laajasti eri oktaavialoja. Laulustemman huippu tulee kohdassa ”mutta ei liekit tuhota saata rakasta, ikuista perintömaata”, sanat ”rakasta” ja ”ikuista” on korostettu aksentein. Kappale päättyy terssittömään c-mollisointuun kuvaten poltetun talon tilalle jäänyttä tyhjyyttä.

3.1.2 Siellä jossakin

Runon nimi kertoo jo paljon sota-ajasta. Rintamalla olevat miehet olivat ”siellä jossakin”, tarkempaa sijaintia ei ollut lupa kertoa kotiväellekään, vaan kirjeisiin laitettiin paikaksi ”täällä jossakin”. Runo kuvaa ensin kotirintaman tuntoja, kuinka siellä rukoillaan sen puolesta, että miehet jaksaisivat taistella rintamalla – kuitenkin tietämättä, onko ajatusten kohde jo kaatunut. Toisessa säkeessä peilataan taas rintamamiehen tunteita: koti tuntuu kaukaiselta paikalta, mihin ei ole paluuta. Ainoa vaihtoehto rintamamiehellä on taistella ja kuolla kotiväen puolesta. (Jylhä 1951, 42.)

Siellä jossakin on hyvin erilainen muihin Jalaksen Kiirastuli-sarjan lauluihin verrattuna. Pianossa tulee pitkiä kiinteitä sointuja, jotka antavat harmonisen pohjan laulajan resitoinnille. Tahtilajina on 4/4, sävellajina fis-molli ja esitysmerkintänä *Un poco rubato, recitando*. Laulustemma on kirjoitettu hyvin tekstinmukaiseksi, eli rytmiä ei tarvitse kovinkaan vapaasti käsitellä, jotta lopputuloksena on

resitointi. Soinnutus ei ole kovin perinteistä, ensimmäisenä sointuna on pitkä pidätys kohti D-duurisointua. Tämän jälkeen suunnataan cis-mollin kautta kauaksi alkuperäisestä sävellajista, d-mollin kautta B⁷-sointuun, josta päädytään A⁷-soinnun kautta fis-molliin. Toisen säkeistön alussa pianostemma vajoaa rintaman synkkyyteen laskeutumalla oktaavin ensimmäistä säkeistöä alemmaksi. Soinnutus on muutoinkin hieman erilainen, jo kaukaiseksi jäänyttä kotia muistellaan vähennetyin c-molliseptimin säestyksellä. Ensimmäisen säkeistön B-duurin on korvattu b-mollilla. Lopun vahva kadensointi, fis-molli–ylinouseva Cis–fis-molli, alleviivaa rintamamiesten halua taistella ja kuollakin kotiväen puolesta.

3.1.3 Pyhä yö

Pyhä yö, runo jossa Yrjö Jylhä tuo jouluevankeliumin tapahtumat talvisodan rintamalle, on yksi rakastetuimpia suomalaisia joulurunoja. Runossa lapsen vanhemmat ovat rintamalla oleva Jooseppi ja kotiin jäänyt Marjatta, joille syntyy poika ”mustimman orren alle”. Runossa paimenia ovat vartiossa lumessa seisovat sotilaat ja tähti hohtaa ”Suomen korpien yllä”. (Jylhä 1951, 24–25.)

Jalaksen sävellyksen alkupuolella sävellajina on h-molli, esitysmerkintänä *Andante semplice* ja sävellajina vaihtelevat 3/4 ja 2/4. Saavuttaessa tekstissä kohtaan ”On poika syntynyt Joosepille ja Marjatalle” siirrytään D-duuriin, tahtilajeina vaihtelevat 6/8 ja 9/8. Pianostemma muuttuu tässä vaiheessa myös kiinteistä soinnuista murtosoinnuiksi. Murtosoinnutus vaihtuu pastoraalimaiseen rytmitykseen tekstin edettyä parrakkaisiin paimeniin saakka. Tämän jakson päätteeksi moduloidaan kappaleen päättävään H-duuriin Fis-duurin kautta, jonne päädytään fermaatilla ”maa, taivas kiitosta soi”. Tämän jälkeen esitysohjeeksi tulee *Largamente* ja tahtilajiksi 4/4. Loppuosa laulusta on koraalimaisen ylväs laulustemman laskeutuessa rauhallisesti ”kotiin” muita suuremman tähden johdolla.

3.1.4 Toivomuksia

Toivomuksia on Jylhän runo, jossa kertoja, mahdollisesti Jylhä itse, kyselee tovereiltaan toiveita tähden lentäessä. Toverit sitten kertovat toiveitaan, kuka ”äänin särähtäväisin”, kuka ”huulin vahtavaisin”, toinen taas ”aatoksin tuskalloisin”. Toiveet ovat rintamamiehille varsin inhimillisiä: yksi toivoo jäävänsä eloon ja näkevänsä rauhan, toinen toivoo sotimisesta väsyneenä saavansa nukkua, kolmas taas jaksaa olla isänmaallinen vaikeassakin tilanteessa ja toivoo kestävänsä

voittoon saakka valmiina kaatumaan myös voiton puolesta. Lopuksi runossa kerrotaan tähdenlennon olleenkin rintamalla paljon käytetty valoraketti, jonka lennon aikana miehet kuitenkin toiveitaan kertovat. (Jylhä 1951, 32–34.)

Jalaksen säveltämänä kappale lähtee B-duurissa ja tahtilajissa 4/4 esitysmerkillä *Andantino mosso*. Laulustemma menee hyvin tekstilähtöisenä luontevassa puherytmissä pianon säestäessä soinnuilla basson liimatessa pitkillä aika-arvoilla sointuja yhteen. Alkujohdannon jälkeen tulee ensimmäinen resitatiivimainen kohta: ”joku kuiskasi äänin särähtäväisin” pianostemman pysähtyessä D⁷-sointuun, jossa kvintti on alennettu. Tästä jatketaan sitten g-mollissa rauhaa kaipaavan sotilaan kertoessa tuntojaan. Toinen resitatiivikohta tulee laulajan kertoessa ”joku huokasi huulin vavahtavaisin”, tässä siirrytään c-mollin septimisoinnun kautta vähitellen C⁷-sointuun ja f-molliin, jossa väsynyt taistelija kaipaa lepoa. Viimeisen resitatiivikatkelman, ”joku virkkoi aatoksin tuskalloisin”, esitysohjeeseen on lisätty *piú mosso*. Sen aikana moduloidaan kvintin osalta alennetun G⁷-soinnun ja C⁷-soinnun kautta vähennettyyn a-molliseptimisointuun ja viimein b-molliin. Esitysohjeella *energico* ja myöhemmin vielä *poco a poco piú energico* isänmaallinen sotilas julistaa haluansa uhrautua voiton puolesta. Julistuksen päätteeksi päädytään rauhoittuen F⁷-soinnulle, josta päästään luontevasti jatkamaan alkuosan kaltaiseen kertojan osuuteen B-duurissa. Lopussa sanaa ”kuolema” vahvistetaan välidominantin kautta tulevalla esmollisoinnulla.

3.1.5 Ristilipun alla

Sotilaan tervehdys Suomen lipulle on Jalaksen laulusarjan ainoa säkeistömuotoinen kappale, jossa jokaisessa säkeistössä laulustemma on samanlainen. Jylhä on kirjoittanut runon välirauhan aikana juhannuksena 1940. Runo on ylväästi, jopa yltyöisänmaallisesti Jylhän muihin runoihin nähden, kirjoitettu sotilaan tervehdys lipulle. Runossa kuvataan lipun johtavan sotilaita taisteluun, liehuvan hiljaa myös hautakummun yllä, vaientavan sodan pauhun ja lievittävän tuskia. Lipun toivotaan myös johtavan tulevatkin sukupolvet isänmaan palvelukseen. (Jylhä 1951, 84–85.)

Kappale kulkee D-duurissa, mutta siirtyy yllättäen B-duuriin säkeistön puolivälissä ja moduloi taas vähitellen takaisin D-duuriin säkeistön lopuksi. Esitysmerkintänä on *Maestoso* ja tahtilajina 4/4. Sävellitys onkin varsin ylväs, marssimainen laulu pisteellisine rytmeineen. Kolmas säkeistö on ainoa rauhallisempi säkeistö esitysmerkinnällä *Tranquillo espressivo* laulutekstin kertoessa kaa-

tuneista sotilaista ja heitä kaipaavien tuskista ja kyyneleistä. Soinnutus on muita säkeistöjä molli-voittoisempaa, vaikka laulustemma pysyy ennallaan, siirtyy piano fis-molliin, josta taas B-duurin kautta moduloidaan lopuksi D-duuriin. Säkeistöä seuraa pitkä, nostattava välisoitto esitysohjeella *poco a poco piú maestoso e ravnivando il tempo*. Viimeinen säkeistö, jossa runossa luodaan katsetta jo tulevaan, on varustettu esitymerkinnällä *Molto maestoso*. Vaikka laulun stemma pysyy entisenlaisena, pianoon tulee lisätehoja korkeampien oktaavialojen myötä sekä pienillä, eteenpäin johdattavilla välikkeillä. Mahtipontinen kappale saa siis erittäin mahtipontisen lopun: ”Liehu ja loista, siniristilippu, meille yli tuhkan ja uuden kukinnon -- Niin kuin johdatit sa meitä, johdata myös kerran heitä, joiden pyhä kehto sun suojaas nyt on.”

3.2 Testamentti pojalleni

Väinö Havas (1898–1941) toimi lyhyeksi jääneen elämänsä aikana pappina, runoilijana ja kansanedustajana. Nuorena hän ehti osallistua suojeluskuntien joukoissa vapaussotaan sekä Viron vapaussotaan ja Aunuksen retkeen. Talvisodassa Havas toimi komppanianpäällikkönä, samassa tehtävässä hän myös kaatui jatkosodan alkuvaiheessa. Väinö Havas laati runon *Testamentti pojalleni* syksyllä 1939 lähtiessään vapaaehtoisesti yli 40-vuotiaana kansanedustajana ja yhdeksän lapsen isänä rintamalle. Runo osoittautui hyvin enteelliseksi Havaksen kaaduttua jatkosodassa. (Turtola 2014, viitattu 11.4.2017.) Runossaan Havas kuvaa rintamalle lähtevän isän tunnelmia puhutellen poikaansa. Havas kertoo kauniisti jättävänsä perheen, jotta lapsille olisi antaa perinönksi isänmaa. Runon lopussa Havas kehottaa poikaansa seuraamaan isänsä jälkiä: ”kävi poikani näin sinun vuokses, minä viitoitin miehen ties”.

Sulho Ranta (1901–1960) toimi uransa aikana kapellimestarina, musiikinteorian, musiikin historian ja pianonsoiton opettajana, musiikkiarvostelijana, päätoimittajana, säveltäjänä sekä Sibeliusakatemian vararehtorina. Ranta toimi aktiivisesti myös musiikin alan yhdistystoiminnassa, muiden muassa Suomen säveltaiteilijoiden liiton johtokunnassa, Helsingin teatterin johtokunnan puheenjohtajana sekä Suomen säveltäjät ry:n varapuheenjohtajana ja puheenjohtajana. (Ranta 1945, 619; Mattson 1996, viitattu 12.4.2017.)

Rannan säveltämä Testamentti pojalleni kulkee duurissa (käsittelen kappaletta tässä G-duurissa kulkevan nuotin pohjalta), tahtilajina on 4/4 ja esitymerkintänä suomalaisittain *Vakavasti, hartaasti ja miehekkäästi*. Tätä mainittua miehekkyyttä pyrkii osaltaan korostamaan pianosäestys,

jossa basso on lähes koko ajan tuplattu alaoktaavilla. Muutoinkin säestyksessä käytetään leveitä sointuja, soinnun pohjasävel voi olla neljässäkin oktaavissa. G-duurista edetään rinnakkaiseen e-molliin, kun kertoja toteaa isänmaan kutsuvan perheensä vuoksi; ensimmäinen säkeistö loppuu tässä sävellajissa. Toisen säkeistön alussa tekstin edetessä kohtaan ”Isänmaallinen, kontua vaila olen ollut ja köyhä mies” esitysmerkiksi tulee *Vähän liikkuvammin* ja sävellajiksi vakiintuu väliaikaisesti dominanttisävellaji, tässä D-duuri. Loppuosa toisesta säkeistöstä mennään jälleen G-duurissa tempon muuttuessa alun kaltaiseksi, esitysmerkintänä on *Kuten alussa*. Kolmas ja neljäs säkeistö ovat ensimmäisen ja toisen kaltaisia, ainoastaan yksi rytmitys muuttuu.

4 OMA TAITEELLINEN OSUUS

Koko opinnäytetyöni lähti liikkeelle oikeastaan taiteellisesta osuudesta. Taiteellisen osuuden sävellystyö taas ei olisi koskaan käynnistynytään ilman inspiroivia Yrjö Jylhän runoja. Runot alkoivat soida päässäni melodioillaan ja vaativat tulla kirjoitetuksi nuoteiksi. Lähes kaikki Kiirastuli-sarjan runoista olisivat voineet tulla sävelletyiksi. Nyt mukaan valikoitui neljä ehkä eniten minua inspiroinutta runoa. Pyrin myös valitsemaan kohtalaisen lyhyitä runoja, ettei tarvitsisi tiputtaa osaa runosta pois. Mahdollisuuksien mukaan otin säkeistömuotoisia runoja, jolloin ei olisi pakko läpisäveltää niistä musiikkia.

Kiirastuli-sarjasta sävelsin runot *Idässä palaa*, *Saarretut*, *Maaliskuun päivä* sekä *Kirkastus*. *Idässä palaa* on kirjoitettu 1938 ja enteilee tulevaa sotaa, mistäpä muualtakaan Suomea olisi vihollisen aikojen saatossa uhannut kuin idästä? ”Idässä palaa, tänne tulvii sauhu - - sen alla hiipii hiljaisuus ja kauhu - - Ja hurmeisna kuu, laill’ enteen julman, kuin käyrä kalpa piirtää metsän rantaan”. Runosarjan seuraava osa on *Saarretut*, jonka valitsin myös sävellettäväksi. Jylhä on kirjoittanut *Saarretut* keväällä 1939. Runosta paistaa läpi Suomen senhetkinen tilanne kiristyvässä maailmanpolitiikassa: ”On meidät saarrettu, veljet – kuulkaa, kuoleman rumpu raikaa!” Suomi jäi varsin yksin suurvaltojen jakaessa Eurooppaa etupiireihin. Runossa voiton todennäköisyys tulevassa sodassa nähdään pieneksi ”ja voiton torvi vaiennut on aikaa” ja voiton voi saada vain suurimmalla uhrauksella: ”ja voiton torvi haudoillamme raikaa”. Kolmanneksi runoksi valitsin runon *Maaliskuun päivä*, jossa kuvataan kevättalvista kaunista luontoa. Luontokuvaukselle kontrastina tulee sodan arkipäivä esiin, taivaalla valkeiden hattaroiden läpi lentävä lintu paljastuu lentokoneeksi räjähdyspilvissä, luotien ääntä verrataan punatulkkujen lauluun. Runossa tulee esiin myös sodan uhraukset. Siinä kuvataan päähän vaikeasti haavoittunutta, joka on haavoihinsa kuollut eikä enää näe kevättä. Neljänneksi runoksi valikoitui *Kirkastus*, joka kuvaa rintamamiehen paluuta kotiin. Kotona kaikki on näennäisesti hyvin, koti tuntuu siltä parhaalta paikalta maailmassa kuin aina ennenkin. Onnellisen kotiinpaluun hetkellä rintamamies kuitenkin huomaa äitinsä puuttuvan. Äiti ei ole kestänyt suruviestejä ja pelottavaa epätietoisuutta vaan on kuollut pois. Runon lopussa kertojana toimiva rintamamies ilmeisesti näkee näkyjä ja on näkevinään äitinsä lapsi sylissä ja haluaa jättäytyä tämän näkynsä kannettavaksi äitiä kohtaan tuntemansa ikävän vuoksi. (Jylhä 1951, 5–60.)

Sävellystyössä minua ohjasi alkuvaiheessa Kari Kuosmanen, pääasiassa ohjaajana toimi opin- näytetyöni ohjaaja Jouko Tötterström. Laulunopettajaltani Markku Liukkoselta ja pianisti Outi Rahkolta sain myös hyödyllistä palautetta, jonka pohjalta muokkasin lauluja paremmin esitettävään muotoon.

Sarjan ensimmäinen laulu, *Idässä palaa* (liite 1), on sävelletty pitkälti vapaatonaalisesti, joskin pianon vasemman käden ostinato luo tonaalisen kiintopisteen kappaleelle. Pianostemmalla on merkittävä osuus erilaisten tunnetilojen ja tekstin tapahtumien kuvaamisessa, alkusoitto kuvastaa ”paloa idässä”, siinä myös soivat tekstin ”hätäkellot” suuren septimin sävelin (tahdit 10–11). Sitkeä ostinato hiljenee, kun laulutekstissä ehditään kohtaan ”sen alla hiipii hiljaisuus ja kauhu” (tahdit 26–27). Toinen säkeistö (tahdit 31–44) on niin laulun kuin säestyksen kannalta pitkälti ensimmäisen kaltainen pienin muutoksin melodiassa. Kolmas säkeistö (tahdit 47–61) on hieman resitaatiivin kaltainen pianon antaessa väliin vain jonkin soinnun tai pelkän unisonon. Neljäs säkeistö on taas kahden ensimmäisen kaltainen, lopussa tulee vain hieman loppunousua ”käyrän kalvan piirtäessä metsän rantaa” (tahdista 85 eteenpäin).

Saarretut (liite 2) on säkeistömuotoinen runo, käytin tätä sävellystyössä hyväkseni ja tein kolmesta ensimmäisestä säkeistöstä laulumelodioiltaan identtiset. Pianostemmakin pysyttelee varsin samanlaisena lukuun ottamatta pieniä sävyvaihteluja. Pianon alkusoitto kuvaa jo pitkälti koko kappaleen tunnelmaa. Alkusoitto on alakuloinen surumarssi, josta löytyvät niin runossa löytyvät ”kuoleman rumpu” kuin ”voiton torvi”. Runossa joka säkeistössä toistuva ”kuulkaa, kuoleman rumpu raikaa” tulee kaikissa säkeistöissä, myös viimeisessä lähes muuttumattomana. Neljännen säkeistön dramaattisemmat tekstipaikat, ”Tuli suitsee ja vyöryy laava” (tahti 54) ja ”voiton torvi haudoillamme kaikaa” (tahdit 63–65) olen koettanut nostaa esille tihentämällä rytmitystä ja nostamalla niin laulun kuin pianonkin melodialinjaa.

Kolmas osa, *Maaliskuun päivä* (liite 3), lähtee liikkeelle kuvauksella kauniista maaliskuisesta päivästä. Pianostemma ja laulumelodia ovat kepeitä, pianossa laulaa maaliskuun lintu (tahdit 4 ja 5) ja vesi tippuu puiden oksilta (tahti 7). Kolmannessa säkeistössä päästään jo sodan tunnelmiin, pianoon tulee räjähdystä kuvaavia bassotremoloita tekstin ehtiessä kohtaan ”läpi räjähdyspilvien vain” (tahti 20). Ennen viidettä säkeistöä välisoitossa kuuluu rintaman jylinä pianon bassotremoloina. Viidennen säkeistön alussa kokeilin laulumelodiassa 12-säveltekniikkaa yhden fraasin ajan (tahdit 35–36). Ennen kuudetta säkeistöä pianostemma rauhoittaa tunnelmaa valmistuen runon dramaattisimpaan osaan, jossa kerrotaan sankarivainajan kohtaamisesta. Kuudennessa säkeis-

tössä (tahdit 45–54) sekä laulu- että pianostemmat rauhoittuvat ja aika-arvot kaksinkertaistuvat aiemmista. Ennen viimeistä säkeistöä (tahdit 55–56) toistuu kappaleen alkusoitto, nyt tosin mollissa. Viimeinen säkeistö on pitkälti vapaatonaalinen, mutta rauhoittuu kuitenkin alkuperäiseen F-duuriin kappaleen lopussa.

Kirkastus (liite 4), lyhyen laulusarjani viimeinen osa, alkaa kirkkaassa D-duurissa ja keinuvassa $\frac{3}{4}$ -tahtilajissa. Pianostemmassa vaihtelevat kiinteät soinnut, murtosoinnut ja maalailevat sävelkulut. Kertojan siskojen tullessa vastaan kukkasiasylissä (tahdit 34–36) pianostemmassa tulee murtosointua unisonossa. Kertojan havaitessa äidin puuttuvan vastaantulijoiden joukosta tunnelma tihenee pianon vasemman käden triolimurtosointujen myötä (tahdit 39–51). Kun kertoja tiedustelee äidin sijaintia, pianon bassoon tulee sykettä kuvaava repetitio (tahdit 52–58). Sama repetitio toistuu pojan saadessa tietoa äidin onnettomasta kohtalosta ja jännityksen kasvaessa niin laulumelodian nousuna kuin pianon hätäisinä diskanttikulkuina (tahdit 74–83). Tekstin ehtiessä kohtaan ”eikä sydän kestänyt tuota”, sydän ”pysähtyy” repetition loppumisen myötä (tahti 84). Kertojan kysyessä näyltään ”oletko se äiti sinä” (tahti 107) pianostemmasta tulee kellomainen. Kappaleen loppu on kehtolaulua sodassa murtuneelle mielelle (tahdit 128–138).

Kaiken kaikkiaan onnistuin mielestäni kohtalaisesti saamaan runoista minulle syntyneitä vaikutteita siirtymään myös musiikiksi. Toisaalta runojen suuret tunteet ja värikkyys tekivät kappaleista myös haastavia niin laulajan kuin pianistin näkökulmasta, yksinkertaisempina niihin voisi olla helpompi tarttua ja esittää. Koska runosarjassa on vielä paljon hienoja runoja, uskonkin jatkavani sarjaa tulevaisuudessa, kun sopiva hetki tulee.

5 POHDINTA

Opinnäytetyössäni selvitin, mitä sota-aiheisia suomalaisia liedejä on sävelletty ja minkälaisia olivat niiden tekijöiden taustat. Yleisesti ottaen voisi sanoa, että suomalaisia sota-aiheisia yksinlauluja ei ole kovinkaan paljoa löydettävissä. Keskustelin asiasta opinnäytetyöni ohjaajan, Jouko Tötterströmin kanssa. Tulimme sellaiseen johtopäätökseen, että sota voi olla liian julma ja ihmisestä kaikki alhaisimmatkin tunteet esille nostava aihe käsiteltäväksi niinkin hauraalla keinolla kuin runoudella. Sotakirjallisuutta on kyllä runsaasti tehty, mutta sota ei taida olla riittävän lyyristä runoihin päätyäkseen.

Suomen sodasta kertovat yksinlaulut ovat pääosin peräisin J.L. Runebergin runokokoelmasta *Vänrikki Stoolin tarinat*. Teos on ajan hengen mukaisesti sotaa romantisoiva ja jopa yltiö-isänmaallinen monin paikoin, kuvataanhan jopa nuori poika valmiina uhraamaan henkensä taistelussa ja nuori nainen valmiiksi päättämään päivänsä sulhasensa pelkuruuden vuoksi. Sävellykset näihin runoihin noudattelevat samaa kaavaa, ovat yksinkertaisen kauniita vailla sodan raadollisuutta.

Yrjö Jylhän runokokoelma *Kiirastuli* on jo aivan erityyppinen kuin Runebergin kokoelma. Jylhä, toisin kuin Runeberg, koki itse sodan kauhut. Omat kokemukset näkyvät sodan ihannoinnin puuttumisena, sodasta uskalletaan tuoda kaikki inhimilliset kärsimykset esille. Jalaksen sävellykset sarjan runoihin sopivat hyvin runojen tunnelmiin, ne ovat monin paikoin jopa karuja kuvauksia synkistä ajoista.

Opinnäytetyöni taiteellisena osana tekemäni sävellykset ovat kaukana sodan ihannoinnista ja yltiö-isänmaallisuudesta. Valitsemani runot olivat varsin suuria, enkä tahtonut jättää niistä mitään pois, joten kappaleistakaan ei kovin pieniä tullut. Sävellyksissäni pyrin tuomaan tekstin eri vivahteita esiin, mikä yhtä kappaletta lukuun ottamatta sulki pois yhden, pysyvän melodian, millaisia Suomen sodasta kertovat laulut pitkälti ovat säkeistömuotoisina. Kappaleideni tunnelmat ovat varsin samanlaisia kuin Jalaksen lauluissa, jotka ovat selvästi yksinkertaisempina helpommin esitettäviä tässä työssä tekemiini verrattuna. Loppujen lopuksi olen varsin tyytyväinen kappaleisiin. Koen myös oppineeni opettajien avulla uusia asioita laulumelodioiden ja pianosäestysten teosta ja aion käyttää tulevaisuudessa näitä oppeja uusien yksinlaulujen tekemiseen.

LÄHTEET

Autio, V-M. 2004. Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesmatrikkeli 1640–1917. Viitattu 14.4.2017. http://www.helsinki.fi/keskusarkisto/virkamiehet_2/A-G.pdf.

Flink, S. 2004. Vanhat mitat rakentamisessa. Museovirasto. Viitattu 11.4.2017. <https://web.archive.org/web/20081015215531/http://www.nba.fi/fi/vanhatmitat>.

Hakulinen, J. 2008. Cantus 1. Neljäs painos. Kuopio: Bells.

Hakulinen, J. 2012. Cantus 2. Kuopio: Bells.

Jalas, J. 1981. Elämäni teemat. Helsinki: Tammi.

Jylhä, Y. 1951. Kiirastuli. Seitsemäs painos kuvitetusta laitoksesta. Keuruu: Otava.

Marttinen, E. 2009. Talvisotaan jäätynyt runoilijalegenda. Kaleva. Viitattu 11.4.2017. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/talvisotaan-jaatynyt-runoilijalegenda/253791/>.

Mattson, E. 1996. Ranta, Sulho Veikko Juhani (1901-1960) Säveltäjä ja kapellimestari. Viitattu 12.4.2017. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/97499/542%20Ranta.pdf?sequence=2>.

Ranta, S. 1945. Suomen säveltäjiä puolentoista vuosisadan ajalta. Porvoo: Werner Söderström.

Runeberg, JL. 2007. Värikki Stoolin tarinat, ensimmäinen kokoelma. Suom. Juhani Lindholm. Toinen painos. Juva: WSOY.

Turtola, Martti. 2014. Kirkonmies ennusti kohtalonsa. Seura. Viitattu 11.4.2017. <https://seura.fi/asiat/historia/sotahistoria/kirkonmies-ennusti-kohtalonsa/>.

Wrede, J. 1988. Se kansa meidän kansa on: Runeberg, värikki ja kansakunta, Suom. Timo Hämäläinen ja Risto Hannula. Helsinki: Gummerus.

LIITTEET

Liite 1. Idässä palaa

Liite 2. Saarretut

Liite 3. Maaliskuun päivä

Liite 4. Kirkastus

Idässä palaa

Yrjö Jylhä

Jaakko Yrjänä 2015-2017

$\text{♩} = 114$

Piano *vapaasti*

Pno. *mf*

6 *espress.*

Voice

11 I - däs - sä pa - laa, tän - ne tul - vii

Pno.

16 Voice

sau - hu, tiet kat - taa, jär - ven - se - lät, met - sät, pel - lot;

Pno.

21 Voice

sen uh - kaa vas - taan soi - vat hä - tä - kel - lot, sen

Pno. *espress.*

26

Voice

al - la hii-pii hii-jai-suus ja kau - hu. I - däs-tä tuu-lee,

Pno.

32

Voice

sau - hu ver - hoo mai - ta, jo kaik - ki lin - nut vai - en - neet sen

Pno.

37

Voice

all' on, se nie - lee au - rin - gon kuin tu - li - pal - lon,

Pno.

42

Voice

pi-hoil - la pyö - riä, kier - tää ku - hi - lai - ta.

Pno.

calmando

47

Voice

Kuin tuh-ka-sa-de pi-men-tää se päi-vät; hu-hui - lee huu-h-kain-kin jo en-nen yö-tä.

Pno.

54

Voice

Työ kaik - ki on niin toi-vo - ton - ta työ-tä. Tu-keh-tui nau-ru,

Pno.

60

Voice

sa-nat kurk-kuun jäi-vät.

Pno.

66

Pno.

espress.

71

Voice

I-däs-sä sees-tyy. Tuu - li sau - hun

Pno.

76

Voice

kan - taa päin länt - tä, pal - jas - tain taas i - dän - kul - man.

Pno.

81

Voice

Ja hur - meis - na kuu, laill' en - teen jul - man, kuin

Pno.

85

Voice

käy - rä kal - pa piir - tää met - sän ran - taa.

Pno.

rit..

rit..

Saarretut

Yrjö Jylhä

Jaakko Yrjänä 2015-2017

Grave

The score is for a piece titled "Saarretut" in a "Grave" tempo. It is written for piano and voice. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The piano part begins with a melody in the right hand and a bass line in the left hand, marked with dynamics *mf*, *p*, and *mp*. The voice part enters at measure 7 with the lyrics "On mei-dät saar - ret-tu, vel-jet!". The piano accompaniment continues with chords and a steady bass line. The voice part continues at measure 12 with the lyrics "Kuul-kaa, kuol-le-man rum-pu, kuul-kaa, kuol-le-man rum-pu rai - kaal Vi-han". The piano part features a more active bass line with eighth notes. The voice part continues at measure 16 with the lyrics "muo - let ja pi-me-än tel-jet jo-ka puol-la on vas-tas-sa, vel-jet, ja voi-ton - tor - vi". The piano part has a dynamic marking of *mp*. The voice part concludes at measure 20 with the lyrics "vai en-nut on ai - kaa. Me syn-nyim-me vuos - sa-dan myö-tä". The piano part ends with a final chord marked *p*.

Piano

7

Voice

On mei-dät saar - ret-tu, vel-jet!

Pno.

12

Voice

Kuul-kaa, kuol-le-man rum-pu, kuul-kaa, kuol-le-man rum-pu rai - kaal Vi-han

Pno.

16

Voice

muo - let ja pi-me-än tel-jet jo-ka puol-la on vas-tas-sa, vel-jet, ja voi-ton - tor - vi

Pno.

20

Voice

vai en-nut on ai - kaa. Me syn-nyim-me vuos - sa-dan myö-tä

Pno.

25

Voice

Kuul-kaa, kuul-le-man rum-pu, kuul-kaa, kuo-le-man rum-pu rai - kaa! Ja me

Pno.

cresc. *mf* *sempr. cresc.*

29

Voice

uh-maam-me vuos-es-dan yö tä, tu-hat vuo-tis-ta jat-ka-en työ-tä; mut voi-ton tor - vi

Pno.

f *pp*

33

Voice

vai-en-nut on ai - kaa. Vain kil-vet on meil - lä ei peis-tä,

Pno.

mp *p*

38

Voice

Kuul-kaa, kuul-le-man rum-pu, kuul-kaa, kuo-le-man rum-pu rai - kaa! Lä-pi

Pno.

cresc. *mf*

42

Voice

mur - tau-tu-maan ei meis-tä: vain kär-si - ä, kes-tää ja seis-tä, kun voi-ton tor - vi

Pno.

46

Voice

vai-en-nut on ai-kaa.

Pno.

pp

mf

8va.....1

8va.....1

52

Voice

Tu-li suit-see ja yö-ryy_ las - va,

Pno.

8va.....1

8va.....1

56

Voice

Kuul-kaa, kuo le-man rum-pu, kuul-kaa, kuo le-man rum-pu rai - kaa! Jok'

Pno.

cresc.

mf

8va.....1

60

Voice

ai - nut rin - tam-me haa - va py - hi - tyk-sen on kor - ke - an saa - va, ja

Pno.

sp

espress.

8va.....1

63

Voice

voi - ton tor - vi hau - doil - lam - me kai - kaa.

Pno.

8va.....1

Maaliskuun päivä

Yrjö Jylhä

Jaakko Yrjänä 2015-2017

♩=80

Voice

Ku-ka vois tä-nä päi-vä-nä kuul la, tä-nä päi-vä-nä maa lis-kuun!

Piano

mf
leggiero

5

Voice

Lu-mensäih-ky-vän nään jo-ka puol-la ve-si tip-puu ok-si-ta puun.

Pno.

mp
legato

9

Voice

Y-hä met-sä kos-ke-ma-ton-ta la-tu hal koo ja vir-ral-te vie. Mi-nämuis-tan ke-vät-tä mon-ta, joi'

Pno.

13

Voice

am-moin e-let-ty lie. Mi-kä lin-tu tai-vaal-la lii-tää lä-pi

Pno.

Copyright © JY

18

Voice

val-keit-ten hat-ta-rain? Te-räs-kot-ka se on, jo-ka kii-tää lä-pi ri-jäh-dys-pil-vi-en vain.

Pno.

22

Voice

Mi-ka py-räh-dys pääl-lä pää-ni, pu-na-tulk-ku-jen tiu-ut-ko soi?

Pno.

26

Voice

Sa-ma ho-pe-an-hel-ky-vä ää-ni myös luo-deil-la ol-la voi.

Pno.

30

Voice

Tu-li-lin-jäl-le taas-jo-pa siel-lä jy-ty

Pno.

p *f* *mf*

36

Voice

kiih-tyy-kin ver-kal-leen. Tien var-teen hiih-dän ja tiel-lä näen

Pno.

ff *espress.* *mf*

42

Voice

vas-taan liu-ku-van reen. Mies kal-vas-na le-pää rees-sä, ve-ri-

Pno.

dim. *p* 8va rit. . . .

48

Voice

kaa-reis-sä ruh-jot-tu pää. Ke-vät kir-kas on joil-la-kin ees-sä, hän ei si-tä kos-kaan nää.

Pno.

8va rit. . . .

rit. . . . .

55

Voice

Ku-ka vois tä-nä päi-vä-nä kuol-la, ku-ka tap-paa ja kuol-la vois! Mi-ka

Pno.

mf *♩=80* *A tempo*

59

Voice

var-to-kin mu-a tuol-la, o-hi jos-pa jo kaik-ki se ois! O-hi jos-pa, o-hi jos-pa

Pno.

62

Voice

kaik-ki se ois! O-hi jos-pa jo kaik-ki se ois!

Pno.

espress.

Kirkastus

Yrjö Jylhä

Jaakko Yrjänä 2015-2017

Allegretto

Voice

Siel - lä on kaik - ki niin au rin - kois - ta, mis - sään ei he - le - äm - min

Allegretto

Piano

con fza

11

Voice

pi - ha - nur - mi lois - ta; siel - lä on kaik - ki niin au - tu - us - ta, mis - sään ei su - loi - sem - min sa - de - mal - tua

Pno.

espress.

20

Voice

kus - ta. Kaik - ki muut mi - nä nä - en, i - sän, sis - kot ja muun ko - ti - vä - en: por - tu - le - he tu - le - vat ja -

Pno.

32

Voice

käy - vä - mu - a vas - taan, ja sis - köi - la on kuk - ka - si - a sy - lis - sä.

Pno.

mf
espress.

40

Voice

Mut - tu, mut - tu, mis - sä on äi - ti, mis - sä on

Pno.

Copyright © JY

47

Voice

ii - ti? On - ko hän si - tus-sa, on - ko hän

Pno.

55

Voice

ky - lis - sä, kun ei tu-le poi-kaan-sa vas - taan? Ei o - le ii - ti-si tääl - lä, ei

Pno.

espress.

65

Voice

siel - lä, ei hän o - le si-tus-sa, ei ky-lä-tiel - lä: pois hän läh - ti o-mi-en-sa luo - ta. Poi-kan - sa hänken - täl - le

Pno.

cresc. poco a poco
mp

76

Voice

jää - neen kuu - li, poi - kan - sa hän toi - sen - kin kuol - leek - ei luo - li, ei - kü sy - dän kes - tü - nyt

Pno.

mf
f

85

Voice

tuo - ta. Äi - ti - kö pois-sa en tah-do si - tü kuul - la... Tuol - la ken sei - soo

Pno.

mp
f
espress.

97

Voice

koi-vu-ko-jun suul - la, s̄e-de-ke - h̄i hiuk-sil - laan ja rin-noil-lan-sa lap - si, pie - ni kul - ta - hap - si? O-let-ko se

Pno.

108

Voice

ii - ti si-nä, o-len-ko se lap - si mi-nä? Si-nä mi-ou-le e-lä-män an - noit, si-nä mi-ou - a sy - lie-siis

Pno.

120

Voice

kan - noit. E - lä-mää ei e-nää mul - la, an - na mi - nun

Pno.

dolce

130

Voice

sy - lii - si tul - la, kan - na mi - nu - a, ii - ti!

Pno.

8va